

DEEL 1

Les 1 het alfabet, ons ABC
 de lettervorm, het letterteken
 de letternaam

Wat zie je hieronder?

Wat zijn dat voor tekeningetjes, tekentjes?

a b c d e f g
 h i j k l m n o p
 q r s t
 u v w
 x y z

A B C D E F G
 H I J K L M N O P
 Q R S T
 U V W
 X Y Z

Je ziet tweemaal **de 26 letters** van **het alfabet, ons ABC**.
 Elke letter uit het alfabet heeft een eigen **vorm**, oftewel
 een eigen teken.

En elke letter uit het alfabet heeft ook een eigen **naam**.

We gaan dadelijk alle letters van ons alfabet eens hardop lezen.

We zeggen dan **de namen van de letters**.

Jij kan dezelfde naam hebben als een ander kind.

Soms zien kinderen er ook precies hetzelfde uit.

Ja, bij tweelingen kan dat gebeuren.

Maar bij letters gebeurt dat niet.

Een letternaam is uniek. Een lettervorm is uniek.

Alle letters verschillen van elkaar, in vorm en in naam.
Met deze lettertekens, kort gezegd letters, kunnen we alle woorden van de Nederlandse taal schrijven en ook woorden van heel wat andere talen.

Van welke letters ken jij misschien al de alfabetnamen?
Ken je misschien al woordjes waarin die letters staan?

Het is slim om iedere dag één keer, samen met iemand die de letternamen al goed kent, **de namen van de letters** hardop te leren zeggen.

Dit zijn de namen van de letters: [hulpmiddel video ABC](#)

Jij wijst daarbij de letters a tot z telkens met je wijsvinger aan.

Je zegt hun naam, of je zegt hun naam na.

Waarom je dat moet doen?

Praten over welke letters er in een woord staan, lukt het best als je alle letternamen kent.

Bovendien zit in de letternaam iets belangrijks verstopt: namelijk **de klank van die letter**.

In Les 8 hoor je daar meer over.

Heb je zin in een alfabetliedje? [hulpmiddel ABC-liedjes](#)

Wil je weten hoeveel keren het duurde totdat je alle letternamen kende? Zet dan na iedere oefenkeer een kruisje, of ander teken, in je verslag van deze les.

Staat het eerste teken er al?

Terwijl jij 1 keer iedere dag bezig bent met het Nederlandse alfabet te leren, gaan we het ondertussen hebben over andere zaken die je moet weten om goed te leren lezen en schrijven.

Les 2 de tekst, geschreven of gesproken tekst
 woorden zien, de spatie
 het woord in het enkelvoud
 het woord in het meervoud
 woorden zonder enkelvoud of meervoud

Zeg jij eens 10 woorden. Wat maak je met woorden?

Met woorden maak je **tekst**, je verhaal.
Je ziet hier tekst. Geschreven tekst.
Waar zie je nog meer tekst?

Als we praten, hoor je gesproken tekst.
Hoe zie jij een woord in een tekst?

Een **woord** zie je doordat letters vlak naast elkaar staan.
Tussen woorden is een stukje leeg papier.
Waar zie je die lege stukjes in deze les?
Het woord voor zo'n leegte tussen woorden is: **spatie**.

Als jij schrijft of woorden neerlegt met losse letters, moet je ook altijd een duidelijke spatie tussen de woorden aanhouden. Dat is noodzakelijk, want zonder spaties is een tekst niet gemakkelijk te lezen.

Heel soms is een woord maar 1 letter lang: O, u hier?
Waar staan hierboven de 2 langste woorden van deze les?
Welke woorden hebben 2 letters? Welke woorden hebben een lengte van 4 letters? Wijs ze maar aan.

Wist je dat mensen ieder jaar nieuwe woorden verzinnen?
De kranten schrijven daar dan over.

Enkelvoud betekent 1 van iets.

Meervoud betekent 2 of meer van iets.

Er zijn woorden waarvan je kan zeggen dat ze een enkelvoud zijn.

Bijvoorbeeld:

ik fiets, taal, letter, woord, stukje, papier, mens, je kan nog eindeloos meer van die woorden vinden.

En zo maken we van die woorden een meervoud:

wij fietsen, talen, letters, woorden, stukjes, papieren, mensen.

Zijn die woorden nu hetzelfde gebleven? Wat veranderde in die woorden?

Een woord verandert als het van enkelvoud naar meervoud gaat, of omgekeerd.

Er zijn woorden die geen enkelvoud of een meervoud hebben.

Bijvoorbeeld de woorden: soms, meestal, met, ook, gemakkelijk, welke.

In de volgende lessen hoor je, zie je een heleboel woorden.

Kies er woorden uit en bepaal of een woord in het enkelvoud staat of in het meervoud staat.

Of bepaal dat het woord niets met enkelvoud en meervoud te maken heeft.

Les 3 de pagina /de bladzijde
de voorzijde/voorkant en de achterzijde/achterkant
bovenaan en onderaan de pagina
het paginanummer
links en rechts

Een **pagina** of **bladzijde** is één kant van een blad papier uit een boek, een tijdschrift, een krant. Een blad papier heeft namelijk 2 kanten, of 2 zijden: de voorkant, of voorzijde, komt eerst. Draai het papier om en dan heb je de achterkant, de achterzijde.

Helemaal **bovenaan** of **onderaan** een bladzijde van een les staat een nummer.

Wat is het nummer van deze pagina en waar staat het?
Het **paginanummer** of **bladzijdenummer** staat hier bovenaan rechts, oftewel rechtsboven.
Hoe heten die tekenjes van een paginanummer?
Inderdaad, dat zijn **cijfers**.

Waar is de meest linkse kant van deze pagina? Waar is de meest rechtse kant? Ja, terwijl jij nu deze pagina ziet met de goede kant van de pagina naar je toe, bepaal jij waar links en rechts op deze pagina is.

De goede kant van de bladzijde is die kant, waarbij de tekst normaal te lezen is. Dus als de letters niet ondersteboven staan.

Jouw voorkant, de voorkant van jouw lijf, bepaalt jouw links en jouw rechts. Jouw linkerkant en jouw rechterkant zitten altijd op dezelfde plek.

Ook als je ondersteboven staat. Ook als je je omdraait.

Ook als je jezelf in de spiegel ziet, die stiekem probeert je te verwarren.

Waar zit jouw links, jouw linkerkant?

Waar zit jouw rechts, jouw rechterkant?

Waar begint zo'n kant van jou?

Links en rechts beginnen vanaf midden op je neuspuntje, even ernaar kijken, of gedacht vanaf je ruggengraat, want die zit ook in jouw midden.

Waar zit jouw linkeroog, jouw rechterpink, jouw rechterknie, jouw linker grote teen, jouw rechterwenkbrauw en linkerszij?

Wie zit er links van jou? Wie zitten er links van jou?

Wie zit er rechts van jou? Wie zitten er rechts van jou?

Waar begint de linkerkant van een pagina?

Waar wordt die linkerkant plots rechterkant?

Ga dat eens uitvinden met een blad papier.

Schrijf of plak daar wat tekst op.

Zet dan een heleboel hoofdletters L en ook kleine letters l en een heleboel letters R en r maar aan hun kant van dat papier.

Waar staat 'Les 3'?

Nee niet alleen aanwijzen, maar ook duidelijk vertellen:

Les 3 staat bovenaan links op de vorige pagina, bladzijde 9.

Geef jouw verslagkaftbladzijden bij een les altijd een **bladzijdenummer** dat volgt op de bladzijde van de les.

Dat kan je doen met een punt en elkaar opvolgende **getallen**, zie Les 4 en 5, of met elkaar opvolgende alfabetletters.

Bijvoorbeeld jouw werk bij boekpagina 7 krijgt in je verslagkast
jouw **paginanummers**:

7.1 7.2 7.3 en zo verder.

Of: 7a 7b 7c enzovoort.

Dat is handig, voor het geval papieren eens los op de grond
vallen. Dan weet je wat waar thuishoort.

Les 4 het cijfer: de vorm ervan, het cijferteken video cijfers schrijven

Kijk eens naar het tekenetje helemaal bovenaan in de hoek van dit papier. De rechterhoek. De rechterbovenhoek. Zijn dat letters of iets anders?

Ja, zulke tekenetjes lijken misschien soms op letters, bijvoorbeeld de 0 en de 1, maar het zijn: cijfers.

Hoeveel cijfers zijn er?

Er zijn 10 cijfertekens, kortweg 10 cijfers.

Hun vormen zien er zo uit:

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Als we praten over een cijfer, dan bedoelen we daarmee die bepaalde tekening, die bepaalde vorm, dat teken ervan. Elk cijfer heeft een naam, net als iedere letter dat heeft.

Kun jij de namen van de cijfers opnoemen?

Kan jij de cijfers al zelf schrijven?

In de lucht of op papier? Hier zie je hoe je cijfers schrijft.

[hulpmiddel video cijfers schrijven](#)

We kunnen de cijfers ook met letters, dus in woorden, schrijven:

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
nul een twee drie vier vijf zes zeven acht negen

Als je de namen van de cijfers nog niet kent, beloof je dan die elke dag 1 keer hardop te oefenen, net als bij de letters?

Wijs het cijfer daarbij steeds aan.

Ja, laat met jouw eigen tekenetje in je lesverslag maar zien hoeveel keer het duurde totdat je alle cijfernamen, ook kriskras door elkaar, kende.

Les 5 het getal: het aantal, de hoeveelheid, het nummer
Met letters schrijf ik: woorden.
Met cijfers schrijf ik: getallen, aantallen, nummers,
hoeveel iets is.
het isgelijkteken: =
het plusteken: +
het minteken: -

Wij hebben 26 letters. Hoe heten die samen ook weer?

Samen heten ze het alfabet.

En wat schrijf je met letters?

Met letters schrijf je woorden, tekst.

Wat schrijven we liever met cijfers en niet met letters?

Met cijfers schrijf ik getallen, aantallen, nummers, hoeveel van iets (= hoeveelheden).

Een cijfer of een groepje cijfers betekenen méér dan alleen een teken, een vorm.

Het **getal 2**, schrijven we met het cijfer 2.

Getal, want we denken nu aan **hoeveel** van iets:

2 honden, 2 kilo peren, 2 verzin maar.

Of je denkt aan een **nummer**:

Ik woon niet op nummer 2 in mijn straat, maar op nummer

Het paginanummer van deze bladzijde is

Er zijn onnoemelijk veel getallen.

Wat is het grootste getal dat jij kent? Noem de cijfers, de tekens, ervan van links naar rechts.

Het getal 10 schrijven we met het cijfer 1 en dan het cijfer 0.

Het getal 10 in letters is zo: tien.

475 in 3 cijfers.

Vierhonderdvijfenzeventig: nu in 25 letters. !

Wat gaat sneller, denk je?

Getallen schrijven in letters, of getallen schrijven in cijfers?

Juist! In cijfers gaat dat het vlugst.

Kan jij je verslagpagina voorzien met getallen die je al kan schrijven ?

Getallen van 1 cijfer, of van 2 cijfers, of van 3 cijfers, of van cijfers.

Maak het maar zo fraai, of saai, als je wil(t).

Laat dan eens een klasgenoot de cijfers van die getallen opnoemen. Steeds één voor één, van links naar rechts.

Dat is ook de duidelijkste manier bij telefoon- of gsm-nummers.

En als je niet weet wat een cijfer als getal betekent, als aantal, als hoeveel van iets, ga je dat dan steeds weer vragen?

Je gaat in dit boek soms dit teken zien: = het **isgelijktteken**.
= betekent het woordje 'is'.

Net zoals in optelsommen: $2 + 3 = 5$
 en is
 plus

Ook dit teken zal je tegenkomen: + het **plusteken**.

+ betekent het woord 'plus' of 'en'. Je doet iets ergens bij.

Wil je nu ook weten hoe het teken is als je ergens iets afdoet, ergens iets van aftrekt?

Dat is is het **minteken**, een klein liggend streepje: -

We gebruiken dat in aftreksommen: $5 - 1 = 4$
 min is
 minus

Het minteken kom je tegen in Deel 2 van dit boek.

Les 6 de kleine letter, de hoofdletter
de beginletter, de eindletter
De eigennaam begint met een hoofdletter.
het woordenboek

a b c d e f g
h i j k l m n o p
q r s t
u v w
x y z

A B C D E F G
H I J K L M N O P
Q R S T
U V W
X Y Z

Welke soort letters zie jij in de 2 alfabetten als je alleen kijkt naar hoe groot ze zijn?
Het bovenste alfabet is in **kleine letters**, het onderste alfabet is in **hoofdletters**.

Waar zie je verder hoofdletters in deze lestekst?
Waar zie je kleine letters?

Waar zie je in de alfabetten de eerste letter van jouw voornaam, de **beginletter**?
Waar zie je in de alfabetten de laatste letter van jouw voornaam, de **eindletter**?

Welke letters in de alfabetten op deze pagina zijn anders geschreven dan in die op pagina 5?

Ja, de kleine letters *u w* en de hoofdletters *A M N U W*.
 De vormen van die letters zijn ronder dan die op pagina 5.
 Die rondere manier van schrijven lijkt meer op het zelf met de hand schrijven, wat je van nu af aan iedere dag gaat doen.
 Misschien ben je daar al eerder mee begonnen.

Schrijf jij jouw naam, jouw voornaam en jouw familienaam, of achternaam met hoofdletters of met kleine letters?

Hoe doet de juf of meester dat op naamkaartjes in de klas of in de gang?

Dit is de taalregel, dus goed leren onthouden door hem, net als bij de namen van de letters en van de cijfers, één keer per dag hardop op te zeggen:

Ik schrijf de eerste letter van voornamen en van
 familienamen/achternamen altijd met een hoofdletter.
 Zulke namen noem ik: eigennamen.

/ betekent: of

De naam van dit teken / is: schrap of schuine streep.

Hier zie je hoe je hoofdletters en kleine letters kan schrijven.
[hulpmiddel video blokletters/drukletters schrijven](#)

Ga nu bijvoorbeeld jouw naam schrijven, voornaam en achternaam. Of de eerste letter, of de eerste twee letters van elk van die namen. Of Net wat je wil(t).
 Welke letter is beginletter, welke is de eindletter?
 Probeer je te houden aan de **groene** taalregel hierboven.

Als je tegelijkertijd een begin met lezen wil maken, ga je eerst Les 12, 13 en 14 doen, zodat je weet welke letters klinkers en welke letters medeklinkers zijn.
 Dan schrijf je bij iedere medeklinker die je oefent om te schrijven zo'n rijtje waarin de medeklinker vooraan staat.

Bijvoorbeeld bij de b: ba bo bu bi bie by be bee .
Dat zijn allemaal delen van woorden, woorddelen.
Let op de klankverandering bij de c, zie Les 43 en 44:
ca co cu ci cie cy ce cee.

Verzin zelf een lied dat bij je rijtje past, of een rap.
Werk alle dagen aan het fraai zelf schrijven van duidelijke
letters en tekst.
Het gaat niet om veel en vlug, het gaat om kwaliteit!

Weet je dat vlindervleugels soms een tekening hebben die lijkt
op een letter, of op een cijfer?
Kijk maar eens naar het vlinderalfabet op
letterkundig.blogspot.com
En speur maar eens buiten of in huis naar dingen die (samen) op
letters lijken.

Waarom staan de letters van het alfabet altijd in een vaste
volgorde en leer je die ook zo op te zeggen?
Omdat woordenboeken in dezelfde volgorde de beginletters en
de volgende letters van woorden tonen.
Als je het alfabet van buiten kent, kan je sneller in
woordenboeken zoeken.

Waarom kijken we in woordenboeken?

Om uitleg te krijgen over de betekenis van woorden en over hoe
we het woord moeten schrijven.

Een woordenboek vertelt je ook of je 'de' of 'het' voor een woord
moet zeggen, of dat allebei mag.

En je komt te weten hoe het woord voor een 'ding' verandert als
je 2 of meer van die 'dingen' bedoelt, als je het meervoud ervan
wil zeggen. Bijvoorbeeld: het kind de kinderen,
de poes de poezen
de deken de dekens

Les 7 de namen van de alfabetletters voluit
voor en na/achter een letter
links en rechts van een letter

Wat zie je hieronder?

a bee cee dee e ef gee
ha i jee ka el em en o pee
qu er es tee
u vee wee
ix ypsilon zet

Hierboven zie je weer ons alfabet, onze **26 letters**.
Zijn het kleine letters of hoofdletters?
Het zijn kleine letters.

Als we de letter l schrijven, waar is dan de plek vóór die l en
waar is de plek ná die l, of achter die l?

vóór l na
vóór l achter

Net als het links en rechts van een letter f, als je naar die letter
kijkt:

links f rechts
vóór f na
vóór f achter

Er staan in het alfabet vaag gedrukte letters áchter, of ná,
oftewel rechts van de alfabetletter.
Waar zie je die?

Ja, bij de b c d g h j k p q t v w y z .

En waar zie je vaak gedrukte letters vóór de alfabetletter, dus links van de alfabetletter staan?

Bij de f l m n r s x .

Wie zit er vóór jou in de klas, wie zit er achter jou?
Heb je gemerkt dat vóór en achter jou anders is dan vóór en achter een letter? Wat is het verschil?

Maar wat deden die vage letters daar naast een alfabetletter?
Het antwoord komt in de volgende les.

Ga je nu eerst oefenen met het hardop vertellen van de precieze plaats van een letter in woorden die jij uitkiest?

Doe dat heel duidelijk, dus zo:

Deze letter staat vóór/achter/na de letter

En:

Deze letter staat links van/rechts van de letter

Les 8 het geluid = de klank
 De naam van een letter in een woord
 is wat anders dan
 de klank van een letter in een woord.
 spellen = de namen van de letters noemen

Wat doen die vage letters hieronder?

a bee cee dee e ef gee
 ha i jee ka el em en o pee
 qu er es tee
 u vee wee
 ix ypsilon zet

Die vage letters maken, samen met de alfabetletter, telkens **de naam van de letter als volledig woord**. Zo schrijven we de letternamen voluit, niet afgekort tot alleen één letter.

Die namen, die woorden, kunnen we zeggen, kunnen we uitspreken. Dat doe je al de hele tijd.
 We laten dan de letters van die woorden klinken, we geven ze geluid.
 De letters krijgen samen **geluid**, ze krijgen samen **klanken**.

Als we jouw naam zeggen (Hanne, Hayo, Fatima, Thomas....) horen we de klanken van al de letters van jouw naam samen.

Maar als je je naam opschrijft en daarbij de namen van de letters één voor één opnoemt, dus je naam spelt, dan hoor je heel wat anders.

Hanne wordt dan: "ha a en en e." "....." zijn aanhalingstekens.
 Of: "ha a dubbel en e." Iets wordt precies zo gezegd, geciteerd. Het is een citaat.

Fatima wordt dan: "ef a tee i em a."

Doe hetzelfde maar eens met namen van klasgenoten.

Namen van de letters in een woord en
de klanken van de letters in een woord
zijn dus heel verschillende dingen.

Zodra je de letternamen kent, kan jij superduidelijk praten over hoe je een woord schrijft. Want alle letternamen zijn, zoals je weet, verschillend.

En omdat de unieke letternaam vastzit aan zijn unieke lettervorm, is verwarring uitgesloten.

Door de letternamen te noemen, oftewel te spellen, kan je bovendien het woord in je gedachten 'zien'.

Spellen betekent: de namen van de letters van een woord één voor één opnoemen van links naar rechts.

Hoe schrijf je jouw naam als je alleen de eerste letter neemt van je voornaam en die van je achternaam?

Bij Thomas van den Brink wordt het: TvdB / TVDB

Bij Leila Amrani wordt het: LA

Dat zijn hun **initialen**.

Hoe zijn die initialen bij jou?

En bij jouw vrienden en vriendinnen?

Of bij jouw ouders, broers en zusjes?

Of bij ?

Les 9 blokletterschrift en verbonden schrift/koordschrift
 letters uit andere talen
 De grondlijn is o zo belangrijk.

De vormen van de letters in de tekst van dit boek noemen we **blokletters**. Die vormen zijn simpel. Ze hebben geen versierkrulletjes, lusjes of versiersteepjes. En de letters staan los van elkaar. Daardoor zijn ze gemakkelijke letters om mee te leren lezen, want je ziet de basisvorm van de letter heel duidelijk.

Als er losse letters onder een doek liggen en jij pakt er eentje zonder te kijken, zou jij dan kunnen voelen welke letter het is?

Weet je zijn naam?

Kan je hem op de goede hoogte en in zijn goede richting op een leeg vel papier met de grondlijn en hulplijnen leggen?

Wat gebeurt er als je letters ondersteboven of gespiegeld neerlegt?

Worden ze dan een andere letter, of is het alleen maar raar?

Je bent misschien al bezig alle letters zelf te leren schrijven.

Woorden onthoud je het best als je ze zelf met de hand schrijft.

Als je met een letter bezig bent, zeg dan ook altijd zijn naam, of vraag aan iemand: "Hoe heet deze letter ook alweer?"

Schrijven jouw ouders met blokletters of met **lusletters/koordschriftletters**? De naam van dat soort letters zegt het al: die letters zitten aan elkaar vast, ze zijn verbonden.

Ze lijken samen op een mooi gelegd koordje, een touwtje.

Andere woorden ervoor zijn: schoonschrift, verbonden handschrift.

Welke manier van schrijven leer jij op school?

Of schrijven jouw ouders, of een van jouw ouders, of andere lieve mensen rond jou met letters die er heel anders uitzien dan die van het Nederlandse alfabet?

Ben je nieuwsgierig naar de letters die in andere talen gebruikt worden? Hier zie je er enkele: [hulpmiddel letters andere talen](#)

Het kan ook dat ouders onze letters niet kunnen schrijven, niet kunnen lezen. Vraag hen of ze samen met jou aan deze lessen willen meedoen. Ja, dan ga je natuurlijk de vorige lessen herhalen.

De **grondlijn** bij het schrijven is een belangrijke lijn.

Die zorgt ervoor dat woorden netjes op een rij komen te staan. Want als ze alle kanten op kunnen zwieren, welke woorden horen dan bij elkaar?

Welke woorden maken dan **een zin**?

Les 10 de zin: gewone zin, gewone vraagzin, vraagwoordzin
de betekenis van een punt, van een komma
de kantlijn inacht nemen
het lettertype/font

. ? , ! Weet je hoe deze leestekens heten, die je voortdurend in de lessen ziet staan?

Het zijn: de punt, het vraagteken, de komma, het uitroepteken.

Een 'gewone zin' begint met een hoofdletter en eindigt met een punt.

Een 'gewone vraagzin' begint met een hoofdletter en eindigt met een vraagteken.

Een 'vraagwoordzin' begint met een vraagwoord en eindigt met een vraagteken. De vraagwoorden zijn:

Wie..? Wat..? Wanneer..? Waar..? Waarom..? Welk..?
Welke..? Hoe/Hoezo..? Kortweg: w-woorden of hoe.

Een zin is een rijtje woorden die samen iets betekenen.

Van de hoofdletter in het beginwoord tot en met de punt na het laatste woord.

Een punt is een stipje op de grondlijn, dus dit: .

Een zin kan slechts 1 woord hebben: O? ? heet vraagteken

Of: Oh! ! heet uitroepteken

Hoeveel zinnen tel je in dit blok met paarse tekst?

Het zijn welgeteld 6 zinnen.

Wat betekent een punt aan het eind van een zin?

Zo'n punt betekent: rust of pauze. Zodat je tijd hebt om bijvoorbeeld een beeld, een plaatje of filmpje, in je hoofd te maken van wat werd voorgelezen, of van wat jij gelezen hebt.

Ook als je praat is rustig praten heel belangrijk.

Dan hoort en begrijpt men je beter.

Zie je ook punten op letters staan? Op welke letters?
Inderdaad, op de kleine letter i en de kleine letter j.

Waar zie je in de paarse tekst een **komma**, zo'n punt-met-een-staartje, op de grondlijn staan?
Staan die komma's ín de zin of op het eind ervan?
Wat betekent zo'n komma?
Ze staan ín de zin en betekenen: een beetje rust, een beetje pauze bij het doorlezen.

Zie je dat zinnen nooit helemaal aan de rand van een papier beginnen en nooit aan de andere rand stoppen? Er is altijd links eerst eenzelfde stukje leeg papier. We schrijven namelijk pas ná een **kantlijn**. Die kantlijn kan onzichtbaar zijn. Ook rechts en bovenaan en onderaan houden we bij het schrijven een deel van het papier onbeschreven.
Teksten staan dus in een soort lijstje.
Onthoud dat jij daar ook voor zorgt, want jouw geschrijf is een lijstje waard!

Ik schrijf altijd binnen kantlijnen.

Heb je er, nu of later, zin in om zelf een vorm te verzinnen voor onze letters? Dus letters te versieren en/of wat te veranderen. Maar wel zo, dat iemand anders nog kan zien dat het onze letters zijn.

Het woord voor eigen lettervormen is **lettertype** of **font**.

Er zijn een heleboel fonts. Allerlei mensen hebben letters een eigen vorm gegeven, en gaven die vorm een naam.
Wat is de naam van het font dat bij je thuis gebruikt wordt op de computer, of laptop?
Vergeet niet jouw fontpagina of fontpagina's in je verslagkaft te doen. Font is een Engels woord.

Heb je het handschrift van allerlei mensen rond je al vergeleken?

Les 11 Praatgeluiden zijn taalklanken.
 Letters zijn klankenvangers.
 Letters zijn woordenmakers.
 Taalregels helpen ons woorden te lezen en
 te schrijven.
 Algemeen Nederlands spreken is o zo belangrijk.

Jij gaat leren lezen en schrijven.
 Dan leer je hoe wij onze praatgeluiden, de klanken van onze
 spreektaal, vangen in letters.
 We gaan **taalklanken** omzetten in letters.
 Letters die samen woorden maken.
 Dat omzetten in letters doen we op vaste manieren.
 Die vaste manieren zijn **taalregels**. Het zijn afspraken over hoe
 we schrijven.
 In dit verhaal zijn de **taalregels groen** gekleurd.

De Nederlandse taal kan op meer dan 1 manier worden
 gesproken. Het Nederlands dat je thuis spreekt kan anders
 klinken dan het Nederlands op school, of in een andere stad.

Maar als we allemaal **Algemeen Nederlands** spreken als we
 niet thuis zijn, dan is het leren van de geschreven taal veel
 gemakkelijker.
 Want dan past wat je ziet aan letters het best op wat je hoort
 aan klanken terwijl je spreekt.
 Dan houden we ons allemaal aan de taalafspraken. Zo kunnen
 we elkaar overal goed verstaan en dus goed begrijpen.

Ook de **taalregels** horen bij het Algemeen Nederlands.

Als een regel heel soms, of heel heel soms niet geldt, zullen we
 je dat van tevoren, in een nieuwe taalregel, zeggen.

Waarom zijn vaste manieren, dus regels, nodig en handig, denk
 je?

Waar kom je nog meer regels tegen?

Regels vertellen hoe je iets moet doen en wat je kan verwachten. Denk maar aan verkeersregels: stoppen bij rood licht, rechtshouden, enzovoort. Denk maar aan regels voor het omgaan met elkaar in de klas, als: elkaar helpen, je mag niet pesten, je mag niet iemand pijn doen, je bent vriendelijk tegen iedereen.....

Regels zorgen dat je weet wat er moet gebeuren.
Dat geeft iedereen rust in het hoofd.

Als we zeggen welke letters we in een woord zien, dan noemen we de letters bij hun naam. Die namen vind je in het alfabet. Het zijn 26 verschillende namen. Een letternaam wijst naar 1 letter, beduidt maar één letter.

In je klas kan het gebeuren dat er 2 kinderen zijn die dezelfde naam hebben. Als de leerkracht Tim roept, tja, welke Tim bedoelt ze dan? Zo'n onduidelijkheid heb je niet met de alfabetnamen van de letters. Die beduiden, die betekenen, maar 1 bepaalde letter. **Letternamen zijn eenduidig.**

Hoe krijg je geschreven woorden goed in je hoofd?
Ja, door woorden te spellen.
Hoe gaat dat ook alweer?
Zo:

Ik spel de letters van een woord één voor één, van links naar rechts, met hun naam uit het alfabet.

Er zijn allerlei spel-spelletjes. Kan jij er ook nog verzinnen?

hulpmiddel spel-spelletjes

Welke woorden kan jij al spellen?
Welke taalregels ken jij al?

Les 12 De klinker heeft het kortste letternaampje, maar een giga letterklank!
Klinkerklanken maken herrie.

a bee cee dee e ef gee
 ha i jee ka el em en o pee
 qu er es tee
 u vee wee
 ix ypsilon zet

Zie je ook de letters zonder vage letters erbij?

Inderdaad, de a, de e, de i, de o, de u.

Die staan dus helemaal in hun eentje.

Ze hebben geen andere letter nodig om hun naam te maken.

Toch klinken ze heel duidelijk. Je kan ze zelfs hard roepen en die roep lang volhouden.

Je kan er een melodietje mee maken, zonder ze opnieuw te moeten zeggen.

Probeer maar eens:

a Zijn naam is a. Zijn klank is a. Ik roep ! Ik zing
 e Zijn naam is e. Zijn klank is e. Ik roep ! Ik zing
 i Zijn naam is i. Zijn klank is i. Ik roep ! Ik zing
 o Zijn naam is o. Zijn klank is o. Ik roep ! Ik zing
 u Zijn naam is u. Zijn klank is u. Ik roep ! Ik zing

Tsjonge, wat klinken die 5 letters!!

We noemen ze daarom **klinkers**.

Hun klank kan je lang aanhouden.

Gaat dat ook met de andere letters, de niet-klinkers?

We onderzoeken dat in de volgende les.

Les 13 De medeklinkerklanken zijn hoogstens fluisterklanken.
 Jouw truc om een medeklinkerklank te bepalen
 De klinkerklank kan veranderen.

Wat zou de klank zijn van alléén de letter b in de naam van die letter?

Nee, die klank is niet 'bee', want dan neem je de twee e's erbij. Zeg eens bee zonder de e-klank: Het geluid van de b is dan: helemaal niks, want je lippen zitten op elkaar. De b zelf klinkt niet.

Pas als er een klinker naast staat, ga je de b goed horen.

Als je bij de c, de d, de f, enzovoort hetzelfde doet, steeds het stukje klinkerklank, het vaaggedrukte stukje in hun naam echt niet uitspreken, dan merk je dit:

hun eigen klank kan je niet roepen, niet zingen.

hulpmiddel: klank van de medeklinkers

Je hoort hun eigen klank pas, als er klinkers komen helpen.

We noemen die andere letters daarom **medeklinkers**.

Mede betekent 'mee'. Zulke letters klinken mee door de hulp van klinkers. Medeklinkers zijn zelf nogal stille letters.

Er zijn medeklinkers die wel een duidelijker eigen geluidje hebben, doordat je ze langer kan aanhouden: de f, g, h, l, m, n, r, s, v, en z.

Probeer zelf: bij de ef de klank "eh" niet zeggen, dan klinkt de f maximaal zo: fffffff. Bij de g spreek je de klank "e" niet uit.

Bij de h verzwijg je de "a". Doe dat ook met die genoemde andere letters. Bij de z spreek je "et" niet uit.

Je merkt: het fluistergeluid dat overblijft stelt niets voor, als je het vergelijkt met de herrie die je met klinkers kan maken.

Dus: hoe gaat jouw truc als je per se wil weten wat een losse medeklinker, een medeklinker in zijn eentje, eigenlijk voorstelt wat zijn klank betreft?

Zo: trek van zijn medeklinkernaam alle klinkerklink af, dus medeklinkernaam min klinkerklink. Niet smokkelen!

Heb je gezien en gehoord dat de klinker e in de letternaam ef niet als e wordt uitgesproken, maar als "eh"?

In welke letternamen gebeurt dat ook?

Bij de l, m, n, r, s!

Waarom de e dan zo wordt uitgesproken, leer je in Les 25.

Wil je dat we het nu al verklappen?

Dat komt omdat het woord eindigt met e + medeklinker.

Heb je gezien dat diezelfde e twee keer geschreven staat in sommige letternamen? In welke letternamen is dat?

Inderdaad bij de b, c, d, g, j, p, t, v, w!

Waarom zijn in die woorden 2 e's nodig?

Dat leer je ook in Les 25. Ben je nu al nieuwsgierig?

Met maar 1 e, we zeggen "**een enkele e**", hoor je in die woorden een "uh"-klank: be, ce, de, ge, je, pe, te, ve, we.

Want medeklinker + e maakt van de e-klank een uh-klank.

Hoor en zie je dat ook in de woordjes de en je op deze pagina?

Welke klinkerklink krijgt de i in de naam van de letter x?

Inderdaad, je hoort "ih", dus de i heeft hier de ih-klank.

Tja, de klank van een klinker is niet altijd dezelfde.

De plek waar de medeklinker geschreven staat, bepaalt de klank van de klinker. Een medeklinker mag dan wel een fluisterklank zijn, maar hij kan wel soms de baas spelen over de klinkerklink. Hij kan de klinkerklink laten veranderen!

Waar zie je medeklinkers in jouw voornaam en jouw familienaam/achternaam? Of in die van je leerkracht of van andere kinderen? Of in woorden die je uitkiest?

Wat zijn de namen van die medeklinkers?

Les 14 De letter met de langste naam kan klinker zijn, of medeklinker!

De *y* is een halfklinker en een halfmedeklinker.

Er is een letter in ons alfabet die zowel klinker als medeklinker kan zijn. Dat is de letter met de langste naam.

Inderdaad, de *y*, de ypsilon. Deze letter heeft ook een andere naam: *y-grec*. Die naam, *y-grec*, komt uit de Franse taal.

Kijk eens in een woordenboek bij de letter *y*.

En vergelijk de hoeveelheid bladzijden voor de *y* met een andere letter. Wat een verschil, hè.

De *y* komt als beginletter niet in veel woorden voor.

Net als de medeklinker *x*.

De *y* kan klinken als de *i*, en dan is hij dus klinker:

*Y*vonne rijdt *hyper* zenuwachtig in haar nieuwe *hy*bride auto.

Natuurlijk gebruik jij ook dit woord: *py*jama.

Maar de *y* kan ook klinken als de medeklinker *j*!

Dan is de *y* dus medeklinker:

Ja, **j**olige **H**ayo houdt van **y**oghurt en **y**oga.

Trek maar in je alfabetten een lijntje van de *y* naar de *i* en een lijntje van de *y* naar de *j*.

We zeggen: de *y* is een **halfklinker** en ook **halfmedeklinker**.

Ken jij namen van mensen of van dingen die met de *y* worden geschreven?

Kijk ook eens goed rond als je buiten bent en probeer te onthouden in welk woord of waar je die letter zag.

Hoeveel klinkers zijn er ook alweer?

Ze zijn met z'n vijven.

Soms met z'n zessen als de *y* de klank heeft die bij de *i* hoort:

a e i o u en **y = i**

Heeft de γ de klank i in zijn voluit geschreven naam γ psilon?
Nee hè. Je hoort die beginletter klinken als "ih".

Hoe zit dat in de voluit geschreven naam γ -grec?

Hoor je daarin i of ih ?

Ja, in γ -grec heeft de γ de i -klank.

Hoever ben je nu met het herkennen van letters?

Ken je hun naam?

Ken je hun vorm, de manier waarop je ze schrijft?

Weet je hoe en waar ze thuishoren tussen de schrijflijnen?

Welke letters kan je nog niet bij naam noemen?

Welke letters kan je al zelf schrijven? Versier daar maar je pagina's mee.

Sommige letters in hun eentje, en sommige mooi naast elkaar op een schrijflijn.

Sommige in kleine letter, andere in hoofdletter.

Je kan de klinkers op bladzijden met het alfabet een gekleurd lijstje geven.

Bij de γ is dat natuurlijk maar een half lijstje, want hij is een halfklinker.

Les 15 de klinkers hardop lezen
 de (lees)regel
 de horizontale lijn
 de leesrichting
 het dictee
 de enkele klinker

We gaan nu de klinkers hardop lezen. We gaan dus hun klank laten horen. Want hardop lezen is 'letterklanken laten horen'. **Regel** na **leesregel**. Alles wat jijzelf moet lezen, is gedrukt met blauwe inkt.

Hier betekent 'regel' of 'leesregel': een rij letters of woorden, die je leest van links naar rechts. Dat is, net als de grondlijn als jij zelf schrijft, op een **horizontale lijn**.

Als je in een gebied staat zonder bomen of gebouwen voor je neus en je in de verte kijkt, zie je de horizon.

De lijn waar de lucht en het land, of de lucht en de zee, elkaar raken. De horizon ziet eruit als een horizontale streep, een liggende streep.

We zeggen: een horizontale lijn ligt. Iets horizontaals ligt.

Ik lees teksten horizontaal, van links naar rechts.

Net als de pijl, die kant op → . Dus in de leesrichting.

Je gaat de gelezen regel ook schrijven door jezelf een **dictee** te geven. Een dictee gaat zo:

- je leest een groepje letters,
- zonder te kijken, zeg je dat rijtje uit je hoofd op, precies zoals je het gelezen hebt. Dus in dezelfde volgorde.
- daarna schrijf je dat rijtje op jouw schrijfpapier.

Je maakt van de leesregels dan jouw schrijfregels.

Natuurlijk schrijf je netjes op de grondlijn. Zorg je ervoor dat de rompen van je kleine letters even hoog worden? Alleen de punt op de *i* steekt een beetje erboven uit.

a o o a o a a i i i
 o i a a a i o o i u
 u i a u o u u u e

En nu goed opletten bij de laatste letter van de volgende leesregel.

Want de *y* is hier klinker, zijn klank is dan:

Juist, zijn klank is *i*. Dus je zegt tegen jezelf als je de *y* hardop leest: "i, van de ypsilon".

o e o e i i e e i y
 y i e o a e o y u u o

Je las de klanken van de **enkele klinkers**: klinkers van 1 letter.

Want ja, er bestaan ook klinkers van 2, 3 of 4 letters.

Daarover leer je verderop in Les 21.

Verzin nu zelf schrijfregels met alle enkele klinkers. Schrijf ze op in groepjes van 2 of 3 of 4 letters.

Als je klaar bent, ga die groepjes dicteren: geef ze als dictee aan je klasgenoot.

Hoe ga je dicteren dat er een stukje lege ruimte tussen de groepjes moet staan?

Zien jullie papieren er hetzelfde uit?

Vinden jullie elkaars letters helemaal fraai geschreven, of kan er hier en daar wel wat beter?

Help elkaar daarmee! Samenwerken is zó leuk!

Les 16 verticaal lezen
 het vraagteken
 het uitroepteken
 leggen & liggen, zetten & staan & = en-teken/ampersand

Lees de laatste letter van de in de vorige les gedrukte leesregels eens **verticaal**: van boven naar beneden, of van beneden naar boven.

Welke klinker stond nooit aan het eind van die gedrukte regels?

Ja het haantje de voorste uit het alfabet, de a.

Wanneer zeg jij O?

Wanneer zeg jij U?

Zeg jij ook wel eens A of I of E?

Doe je dat op een vragende manier dan moet er een **vraagteken** achter: ?

Je stem gaat bij een vraag vaak een beetje naar omhoog:

O? Echt waar?

Je kan het ook doen als een soort uitroep: O, wat mooi!

Dan zet je er een **uitroepteken** achter: !

Als je het nog niet eerder deed, dan is het nu tijd om zelf het schrijven van het vraagteken en het uitroepteken te oefenen. Ook die hebben een punt die je op de grondlijn zet.

Zoek eens in een tijdschrift een foto waar "O?" of "O!" bij hoort. Of vind je een andere klinkerklank interessanter?

Plak die op een papier in je verslag bij deze les.

Met natuurlijk die klinkerletter erop, en een vraagteken of een uitroepteken of gewoon een punt.

En misschien nog andere tekst?

Nog een keer dit: iets horizontaals ligt. Iets verticaals staat.

Hoe zit dat met boeken en andere dingen in je klas?

Staan die of liggen die?

Hoe teken jij een kruis of plusteken?

Welke lijn is de horizontale, welke de verticale?

Welke van die twee lijnen ging van links naar rechts?

Welke lijn ging van boven naar beneden?

Kan jij dicteren aan een klasgenoot, hoe die een vouwblaadje moet plooien om een (origami)figuurtje te maken?

Liggen of staan hebben te maken met de woorden leggen of zetten.

Weet jij het verschil tussen leggen en zetten?

Als je iets dat moet liggen op een plank doet, dan heet dat: leggen.

Maar bij iets dat moet staan, heet jouw daad: zetten.

Maak maar voorbeeldzinnen met: leg, legt, leggen en met zet en zetten. Bedenk ook zinnen die een vraagteken krijgen aan het eind en zinnen die een uitroepetekens krijgen.

Laten we nog deze afspraak maken: pas nadat je de **blauwe** regels met klinkers van les 15 vlot en juist leest, en liefst ook met de hand schrijft, ga je door naar de volgende les. Dat is logisch, toch?

Les 17 a e i o u en de klinker y = i
de alfabetklank van de klinkers, oftewel
de lange klank van de klinkers

Als je de klinkers a, e, i, o, u, die zo in hun eentje staan, hardop leest, dan maak je geluid, je laat hun klank horen.

Dat gebeurt vanzelf. Want je hoefde geen enkele andere letter uit hun naam weg te laten om alleen hún klank te zeggen.

Hun klank klinkt precies hetzelfde als hun alfabetnaam.

of andersom:

Hun alfabetklank en hun alfabetnaam zijn identiek.

Alleen de y is een buitenbeentje. Waarom?

Inderdaad, zijn klinkerklank i is anders dan zijn alfabetnaam ypsilon.

De klank van de klinkers a, e, i, o, u in het alfabet noemen wij de **alfabetklank van de klinker**.

De alfabetklank van een klinker wordt ook genoemd de **lange klank van de klinker**.

Dat is een afspraak die lang geleden is gemaakt.

Lange klank heeft niets met de tijd te maken die het kost om de klank uit te spreken. Je kan een klinkerklank heel snel uitspreken, of er heel lang over doen. Probeer maar!

Een andere naam dan lange klank was misschien beter geweest: bijvoorbeeld blij klank, of hoge klank, of heldere klank, of verzin maar zelf

Tja.

Bedenk allerlei woorden, spreek die langzaam hardop uit en beslis waar in het woord je zo'n lange klank, zo'n alfabetklank, hoort.

Les 18 de korte klank van de klinkers de lange en korte (klinker)klanken horen

Luister naar deze alfabetklanken van de klinkers: a e i o u.

En bij de klinker y naar zijn lange klinkerklank: i .

Welke van die alfabetklanken hoor jij in jouw voornaam?

En in jouw achternaam?

Of heeft jouw naam geen lange klanken?

Dat kan namelijk best.

We praten immers ook met zogenaamde '**korte klanken**' en dan hoor je **ah-**, **eh-**, **ih-**, **oh-**, of **uh** in je naam, of in andere woorden.

Net als bij 'lange klank' zegt 'korte klank' niets over de tijd die het je kost om de klank uit te spreken.

Als je een niet-Nederlandse naam hebt, hoor je wellicht daarin geen duidelijke korte of lange klanken. Dat is ook prima.

Andere talen hebben namelijk vaak andere klanken.

Je wil(t) vast weten hoe het komt, dat we die korte klinkerklanken niet alleen kunnen horen, maar ook kunnen zien in een woord als we dat woord lezen.

Dat vertellen we je in Les 24.

Laten we de alfabetklank, de lange klank dus, en daarna de korte klank van een klinker eens uitspreken en dan goed het verschil te horen:

		lang	kort
bij de	a	a	ah
bij de	o	o	oh
bij de	i	i	ih
bij de	u	u	uh *
bij de	y als klinker	i	ih-klank van de y

Al die klinkers hebben dus maar 1 korte klank.

Maar **de e heeft 2 korte klanken:**

		lang	kort
bij de	e	e	uh *
en ook		e	eh

Waarom is onze e een bijzondere klinker?

Het is de enige klinker met niet 1 maar 2 korte klanken:
de uh-klank en de eh-klank.

Zag je dat er telkens een sterretje staat bij de uh-klank?

Dat is om je heel goed te laten zien dat de uh-klank op 2 manieren kan worden geschreven.

Met de u, maar ook met de e.

We moeten je dus gaan vertellen, je gaan uitleggen, wanneer je de e gebruikt en wanneer de u.

Dat doen we om te beginnen in Les 25.

Wat hoor je in de volgende woorden?

Bij een lange klinkerklank doe je je handen hoog boven de tafel.

Bij een korte klinkerklank doe je je handen laag boven de tafel.

Daar gaan we, langere namen spreken we eerst langzaam uit:

Bas, No ra Nora, Ot to Otto, Fat ma Fatma, I ri na Irina,
An ton Anton, The o Theo, Yil diz Yildiz, Ky ra Kyra, Win ta
Winta, Hu go Hugo, Lut, Rut ger Rutger, A mi na ta Aminata.

Doe hetzelfde met namen van kinderen uit je klas, of met woorden die jullie bedenken.

Hoe voelt voor jou het verschil tussen de klanken ah en a?

Tussen o en oh, enzovoort?

Als je een plaatje, of een vorm of een stemming of een kleur bij die klanken zou verzinnen, vertel daar dan over.

Tekeningen over een klank maken is helemaal leuk.

Les 19 geen korte of lange klank van een medeklinker
 Spellen met klanken is niet slim.

Kunnen medeklinkers ook lange of korte klank hebben?
 Nee!

Als ik praat over lange of korte klanken bedoel ik altijd:
 de klinkers.

Medeklinkers zijn altijd alleen maar medeklinkers.
 Medeklinkers hebben klanken die je meestal pas hoort als er een
 klinker vóór of achter staat. Simpel.

Maar ze hebben wel een eigen verander-gekkigheidje: een
 medeklinker kan soms klinken als een andere medeklinker!
 Ben je daarnaar nieuwsgierig? Kijk dan hier:

[hulpmiddel schrijfwijzen medeklinkerklank](#)

Klinkers en medeklinkers lijken dus wel op kameleons.
 Die diertjes die van kleur kunnen veranderen.
 Letters kunnen veranderen van klankkleur, kan je zeggen.

Maar gelukkig voor jou zijn medeklinkers vaak gewoon zichzelf.
 Dan hebben ze dus de klank die je als onderdeelje van hun
 naam hoort, als je de truc doet uit Les 13.

Wat betekent ook alweer 'ik spel een woord'?
 Dan noem je de naam van iedere letter in dat woord, van links
 naar rechts, dus volgens de leesrichting.

Waarom zijn de alfabetletternamen heel handig om woorden te
 spellen?

Omdat die namen allemaal anders zijn.

Je begrijpt dan direct welke letter precies wordt bedoeld.

Natuurlijk moet je daarvoor eerst al die 26 namen goed kennen.

Je hebt in Les 18 het voorbeeld van de uh-klank bij de e en de uh-klank bij de u gezien en gehoord: één klank "uh" die op 2 manieren kan worden geschreven: met de u of met de e.

Klanken zeggen geeft dus geen zekerheid over welke letters je moet schrijven.

Spellen met klanken is daarom niet slim.

Les 20 Zo schrijven we de korte klanken: ah, eh, ih, oh, uh
 de uh-klank van de u
 de uh-klank van de e

Heb je gezien hoe we de korte klank telkens in 2 letters noteerden? Kijk nog eens in Les 18.

Zo schrijven we de korte klanken als we over die klanken praten:
 ah, eh, ih, oh, uh.

Dus met de letter h achter de klinker.

We doen dat met de medeklinker h omdat een medeklinker na de a, e, i/y, o, u van die klinkers een korte klank maakt.

Dat ga je leren in Les 25.

En ook omdat je de h op die plek, aan het eind van een woordje, niet hoort. Je hoort eigenlijk puur de korte klinkerklank.

Trouwens, waar in de alfabetnaam van de y hoor je korte en waar hoor je lange klinkerklanken?

Spreek het woord ypsilon langzaam uit, dan hoor je die klanken in die naam goed:

yp ih-klank van de y, de korte klank van de y,
 si i-klank van de i, de lange klank van de i,
 lon oh-klank van de o, de korte klank van de o.

Een andere naam voor de ypsilon is y-grec, weet je nog wel?

Welke klanken hoor je in die naam y-grec?

y i-klank van de y, de lange klank van de y,
 grec eh-klank van de e, een korte klank van de e.

Wat was ook alweer de andere korte klank van de e?

Juist, de uh-klank van de e!

Bedenk allerlei woorden, zowel hele lange woorden, dus woorden met veel letters, als korte woorden.

Spreek elk woord langzaam uit.

Spits je oren om te horen waar de jou bekende lange klinkerklanken zitten en waar de korte klinkerklanken zitten.

Laat ieder woord voor je opschrijven en laat je alle woorddelen duidelijk voorlezen.

Zet dan een klein k'tje onder de klinkers met een korte klank. Onder de klinkers met een lange klank zet je een klein l-lettertje.

Les 21 het klinker-overzicht (1): de enkele klinkers
de dubbele klinkers
de meerletterklinkers
Meerletterklinkers zijn lange klanken.

Je hoorde het al in Les 15.

Er bestaan nog meer klinkers dan de **enkele** a, e, o, u, i, y.

We schrijven ook met zogenaamde **dubbele klinkers**.

Die kwam je misschien al tegen toen je woorden liet opschrijven en bekeek in de opdracht van Les 20.

Je zag aa, ee, oo, uu, ie en die hadden dezelfde lange klank als de alfabetletters a, e, o, u, i.

Misschien kwam je ook de y tegen, die ook als de i of de ie klonk.

aa Je spelt: "dubbele a".

ee Je spelt: "dubbele e".

oo Je spelt: "dubbele o".

uu Je spelt: "dubbele u".

ie Je spelt: " i e".

Ja, i e in plaats van i i. Raar hè, niet echt dubbel.

Dubbele klinkers hebben precies dezelfde klank als de alfabetklank van de enkele klinkers: dezelfde lange klank.

Ik moet de klank van de dubbele klinker dus niet langer aanhouden, niet langer rekken, dan die van de enkele klinker!

In welke woorden zie je op deze bladzijde zulke dubbele klinkers staan? Begin bovenaan de pagina.

Bovendien zijn er de **meerletterklinkers**, die we met 2 of 3 of zelfs met 4 letters schrijven.

Het zijn **vaste combinaties van letters**. Een klontje letters met een klank die je kunt schallen, luid roepen. Of zingen.

Net als je dat kan doen met de enkele en met de dubbele klinkers.

Omdat je (bijna) elke dag in de voorbije tijd de namen van de letters van het alfabet oefende, ken je vast al alle klinkers en medeklinkers bij hun naam.

Dan wordt het nu hoog tijd om alle meerletterklinkers te leren kennen. Je gaat ze eerst bekijken:

het LLL klinkeroverzicht

klinkers		meerletterklinkers	
enkele	dubbele		
a . . . aa		aaï	auw . . . au
			· ·
			· ·
o . . . oo		ooï	ouw . . . ou
		oeï	oe
u . . . uu		ui	uw
e . . . ee		ei	eeuw eu
		·	
		·	
i . . . ie		ij	ieuw
·			
·			
y			

. . . puntjes betekenen:
hebben dezelfde klank.

Bij vijf ervan zie je weliswaar een medeklinker aan het eind: ij, auw, ouw, eeuw, ieuw. Hoe heten die eindmedeklinkers? De j en w, inderdaad.

Maar, die doen niets af van de klank. Want de totale klank blijft luid.

Net als bij het alfabet, ga je dit overzicht iedere dag hardop lezen.

Les 22 vertelt hoe je dat lezen precies moet doen.

Meerletterklinkers zijn lange klanken, net als de enkele en dubbele klinkers.

Woorden die op een lange klank eindigen zijn bijzonder, want hebben eigen regels.

Geen verdubbelde medeklinker erna,
behalve in o.v.t. zwakke werkwoorden /
samenstellingen; verkleinwoord op -tje.

Meerletterklinkers worden ook wel 'tweeklanken' genoemd, maar dat vinden wij niet zo'n handig woord, want 'twee..???'.

Meerletterklinkers vinden we een duidelijk woord.

Het gaat om meerdere letters, zelfs hier en daar met een medeklinker (de j/ de w), die samen een lange klank vormen: dus een klinker vormen.

Les 22 het klinker-overzicht (2)
 Hoe moet ik dat lezen?
 de lange ij, de korte ei

Horizontaal meelezen en nazeggen staat nu op je programma. Na een tijdje lees je het overzicht helemaal zelf, ook verticaal, en door elkaar, tot je de klank en de spelling van al die combinaties kunt dromen. Lukt het dan ook als iemand anders ze aanwijst en jij ze moet lezen?

het LLL klinkeroverzicht

klinkers		meerletterklinkers	
enkele	dubbele		
a . . . aa		aa	auw . . . au
		
		
o . . . oo		oo	ouw . . . ou
		oei	oe
u . . . uu		ui	uw
e . . . ee		ei	eeuw eu
		.	
		.	
i . . . ie		ij	ieuw
.			
.			
y			

. . . puntjes betekenen:
 hebben dezelfde klank.

Hoe lees je dit overzicht? Je leest om te beginnen horizontaal.

[hulpmiddel video klinkeroverzicht](#)

Je zegt steeds eerst hardop de klank van de klinker/dubbele klinker/meerletterklinker. Daarna spel je die klank met de letternamen.

Je zegt bijvoorbeeld:

"Ik hoor a.	Ik schrijf enkele a."
"Ik hoor aa.	Ik schrijf dubbele a."
"Ik hoor aai.	Ik schrijf dubbele a i."
"Ik hoor auw.	Ik schrijf a u wee."
"Ik hoor au.	Ik schrijf a u."

enzovoort

"Ik hoor oei.	Ik schrijf o e i."
"Ik hoor oe.	Ik schrijf o e."

en zo verder

"Ik hoor ieuw.	Ik schrijf i e u wee."
----------------	------------------------

Na een tijdje laat je 'Ik hoor ...' en 'Ik schrijf...' maar weg, want dan weet je dat wel.

En helemaal prima is dit: nadat je de meerletterklinker hardop hebt gelezen en hebt gespeld, schrijf je die ook op, terwijl je dat spellen hardop herhaalt.

Nee, niet overschrijven, maar uit je hoofd!

Probeer in gedachten de letters te zien staan.

Van overschrijven leer je echt veel te weinig.

Tot slot lees je nog eens de klank die je geschreven hebt hardop.

Geef elkaar na een tijdje dictee over meerletterklinkers.

Welke meerletterklinkers hebben maar één schrijfwijze?

Ja, dat zijn oe, ui, uw, eu, eeuw, ieuw, aai, ooi, oei .

In welke woorden hoor je zo'n meerletterklinker die maar op één manier geschreven wordt?

Welke van die woorden kan jij opschrijven?

Of laat je opschrijven?

Je zult zien dat als je de spelling van deze soort meerletterklinkers kent, je woorden kan schrijven die je nog nooit in hun geheel hebt gezien! Hoe tof is dat?!

Tip: telkens als je de meerletterklinkers hardop leest, bedenk je woorden waarin je zo'n klank hoort.

En je laat, of gaat zelf, die woorden opschrijven.

Schrijf jij ze in het verslag van deze les? Bravo!

Helaas zijn er meerletterklinkers die hetzelfde klinken.

Kan jij ze herinneren?

De meerletterklinker ij heeft een naam: **de lange ij**.

De meerletterklinker ei noemen we: **de korte ei**.

Waarom kloppen die namen wel, denk je?

Inderdaad, ij heeft de letter j, die zo'n lange hangstaart naar beneden heeft. En de korte ei? Tja, die heeft dat niet.

Wat is: een ei? Welke dieren leggen eieren?

Bij de meerletterklinkers ij/ei en bij de au/auw/ou/ouw moet je natuurlijk van tevoren weten welke keuze je moet maken.

Dus moet je eerst even vragen wat de juiste manier van schrijven is, wat de juiste **schrijfwijze** is.

Zo leer je die meteen goed aan. Handig!

Ook bij de klinkers i/ie/y zie je 3 manieren van schrijven die hetzelfde klinken.

Even vragen wat de juiste manier is voor het woord dat jij wilt schrijven, is dus heel slim zolang je dat woord niet kent.

Les 23 het klinker-overzicht (3)
meerletterklinkers zijn altijd lange klanken
Spreek Algemeen Nederlands in de klas!

Kunnen meerletterklinkers ook korte klanken krijgen?

Nee, nooit!

De klanken die je bij het hardop lezen van deze meerletterklinkers hoort, zijn allemaal lange klanken, en blijven altijd dezelfde lange klanken.

Stippeltjeslijnen op het overzicht geven aan dat die lettercombinaties hetzelfde klinken.

Al die mogelijkheden om één klank te schrijven, is sneu.

Maar, niets aan te doen. Zo is het Nederlands.

Het Engels is zelfs nog veel gekker.

Soms heb je daar voor één klank tot 9 verschillende schrijfwijzen, dus veel manieren om zo'n klank te schrijven.

Kortom: je moet heel goed kijken hoe een meerletterklinker wordt gespeld.

Door zelf het woord te spellen komt de schrijfwijze prima in je hoofd.

Nog een tip.

Het kan gebeuren dat mensen woorden of delen van woorden, dus de letters daarvan, anders uitspreken dan je zou verwachten als je die woorden geschreven ziet.

Dat maakt het juist leren schrijven van woorden moeilijker.

Want als de uitspraak van ij en aai hetzelfde klinkt, tja, wat moet jij dan opschrijven?

Praat dus Algemeen Nederlands in de klas om de schrijfwijze van woorden juist en snel in je hoofd te krijgen.

Les 24 het woorddeel of de lettergreep
 het aantal woorddelen/lettergrepen zien
 de lettergrepen/woorddelen tikken, trommelen

In les 20 gingen we woorden langzaam zeggen.
 We zetten onder de klinkers in die woorden telkens een de k
 van korte of de l van lange klank.

Als je nog eens terugkijkt, of als je hier de voorbeelden ziet, dan zie je dat zo'n klinkerplek een soort klinkereilandje of klinkerklontje is, dat naast of tussen medeklinkers staat:

1. De boot van Bo is nieuw.
2. Hij duikt nu de zee in.
3. Annemarie doet dat ook.
4. Ivo niet.

De onderstreping heeft niets te maken met korte of lange klank!

Zie je in een woord maar één klinkerplek/één klinkerklontje/één klinkereilandje uit het klinker-overzicht naast of tussen medeklinkers staan, dan heeft het woord maar 1 deel.

Ik noem een woord met 1 klinkerdeel:
 woord met 1 woorddeel, of
 woord met 1 lettergreep, of
 eindelijk woord.

Ik noem een woord met meer dan 1 woorddeel/lettergreep een
 meerdelig woord.

Waar zag je meerdelige woorden in de 4 zinnen hierboven?

Is jouw voornaam een eindelijk woord, of een meerdelig woord?
 Heeft jouw familienaam maar één woorddeel, of heeft die naam
 2 of meer lettergrepen?
 En hoe is dat bij een ander kind dat je kent?

Het kan zijn dat iemand alleen *namen* heeft, zoals bijvoorbeeld in Tibet gebruikelijk is. Dan spreken ze alleen over hun namen, en niet over voornamen en familienamen.

Maar.....misschien heet jij *Leo*, of *Mia*, of *Bea*.

Of je juf of meester vormt een *duo* met nog een andere leerkracht. Of de huisarts heeft de familienaam *Dua*.

En luisteren jullie soms naar de *radio*. Of je sportieve nichtje doet aan *jiu jitsu*.

In die schuingedrukte letters zie je telkens 1 plek met klinkers. Maar je hoorde dat we die 2 klinkers elk apart uitspreken, ieder met hun lange klank. Daarom gelden dit soort klinkergroepjes als 2 woorddelen.

Ik hoor telkens twee lange klanken in **ea, eo, ia, io, iu, ua, uo**.
Ik hoor daarom 2 woorddelen.

Dus, niet door elkaar halen:

Ik ken het verschil in uitspraak en spelling tussen:

oe	eo
au	ua
ou	uo
ui	iu
ai	ia
oi	io

Als je een woord met één woorddeel tikt, trommelt, stampst of stapt, is dat één tik op de tafel, één boinkje, of 1 stamp met je voet, of 1 stap, of 1 klap in je handen.

Je kan in een woord dus het aantal lettergrepen/woorddelen zien, ook al kan je dat woord nog niet goed lezen!

Hoeveel lettergrepen heeft het woord: woorddeeel?
2 lettergrepen dus: boink boink.

Hoeveel woorddelen heeft het woord: lettergreep?
3, dus tik tik tik.

Hoeveel lettergrepen heeft het woord kanariepietje?
5!

Je zet bijvoorbeeld 5 keer een stap vooruit: ka na rie pie tje.

Bedenk nu allerlei woorden, laat die opschrijven en jij gaat de klinkerklontjes/klinkereilandjes telkens onderstrepen.

Vervolgens ga je samen die woorden langzaam en daarna minder langzaam uitspreken met het aantal tikken, klappen, enzovoort.

Wat je dan eigenlijk aan het doen bent is telkens als je een klinkerklank hoort, jij dat ook laat horen met een ander geluid. Je bent je gehoor aan het trainen.

Je hebt nu al heel wat ervaring met letternamen, met losse letters schrijven.

Je kan heel goed kijken naar woorden, naar hoe die in elkaar zitten en je kan woorden spellen.

Je weet het verschil tussen klinkers en medeklinkers.

Je kent allerlei nuttige weetjes over teksten.

Je begrijpt wat lange en wat korte klanken zijn.

En je weet dat als je de kluts even kwijt bent, je nog eens mag vragen om uitleg. Het herhalen van lessen is heel goed.

Geef jezelf maar een groot applaus voor al je voorbereidend werk!

Het echte werk gaat nu beginnen: je start met lezen!!!